

52. výstava ilustrací a grafiky v rodném domě Václava Šolce v Sobotce. Sezóna 1980. Pořadatelé: Okresní galerie v Jičíně, Osvětová beseda v Sobotce, Spolek sběratelů a přátel ex libris, kolektivní člen České společnosti pro estetiku při ČSAV v Praze, Albatros, nakladatelství pro děti a mládež v Praze. Vytiskl Mír 6, provoz 62, Praha 3

PETERIS UPITIS

GRAFIKA

Rodný dům

Václava Šolce

SOBOTKA, listopad 1980

Již po řadu let na podzim u příležitosti Měsíce československo-sovětského přátelství je v Šolcově domě v Sobotce instalována výstava sovětského umělce. Letos zde vítáme dílo národního umělce Lotyšské sovětské socialistické republiky Peterise Upitise. Představuje se nám umělec, který zasvětil svůj život grafice. Narodil se 27. září 1899 v osadě Čočuri poblíž Rigy v rodině malého zemědělce, kde poznal každodenní starosti o zajištění živobytí, zejména pak, když se rodiče rozhodli, aby Peteris po absolvování obecné školy studoval od roku 1912 na gymnasiu. Po maturitě v roce 1917 musel nejdříve nastoupit vojenskou službu a potom teprve v roce 1921 mohl začít studovat na Akademii výtvarného umění v Rize. Po základním studiu nastoupil ještě do grafické speciálky u profesora Richarda Zariše, který se věnoval leptu a litografii. I Peteris Upitis se nejprve věnoval těmto grafickým technikám. Vycházel z reálných předloh a věrně je zobrazoval. Potlačoval svoji osobitost a nedal vyznít své bohaté představivosti. Až teprve když v roce 1938 se počal věnovat dřevorytu, našel svoji grafickou techniku, našel možnost vyjadřovat se osobitým způsobem uplatnit svůj výrazný rukopis, našel svůj výraz. Kontury bílých a černých ploch, energická šrafúra dávaly jeho dřevorytům zvláštní atmosféru. Proto také po osvobození Lotyšska, když se začal obnovovat život, byl ve středu umělců, kteří se podíleli na řešení naléhavých otázek a udávali nový směr uměleckého života. V roce 1945 byl Peteris Upitis přijat za člena Svazu výtvarných umělců a povolán na Akademii výtvarných umění, kde dříve sám absolvoval, aby tam vyučoval technice dřevorytu. Vedl své žáky k zájmu o grafiku a svojí prací dokázal, že starou technikou lze řešit i aktuální zadání současnosti. Dokázal, že dřevoryt je schopen uhájit své místo v současném grafickém umění. V roce 1962 byl Peteris Upitis jmenován profesorem akademie. Byl tím vyjádřen nejen jeho vztah k umění, ale i jeho pedagogické zásluhy a výtvarné úspěchy. Sám pilně tvořil, zúčastňoval se na četných výstavách a může se říci, že nebylo po osvobození výstavy pobaltské grafiky, aby tam nebyl svým dílem zastoupen. Zúčastnil se i řady výstav v zahraničí. Při tom svědomitě plnil i své pedagogické úkoly, z jeho žáků vynikli především Zigurds Zugu, Oto Mednis a Dainis Rožkalns. V roce 1976 byl Peterisovi Upitisovi za jeho zásluhy udělen titul Laureát republikové státní

ceny. V díle Peterise Upitise můžeme najít dvě hlavní tematické oblasti. Zajímá ho lidská práce a lotyšská krajina. Protože sám poznal v mládí těžkou práci, rád se věnuje zobrazení pracovního prostředí zemědělců, řemeslníků, rybářů, stavitelů. Pro svoji krajinářskou tvorbu nalézá inspiraci v krásné přírodě svého okolí. Dovede vycítit idylickou pohodu lesních zákoutí i zdobnost vodních ploch. Naproti tomu ho inspirují i divoce utvářené větve mohutných dubů, dynamikou nabitě mohutné jivy, nebo stromy bičované větry. V díle Peterise Upitise zaujímá významné místo i knižní značka označovaná latinským ex libris, nebo v umělcově mateřštině gramata. Námětový rozsah je v tomto žánru grafické tvorby mnohem širší než ve volné grafice. Kromě krajinářských motivů a městských vedut je to většinou figurální tvorba, v rámci které zaujímá významné místo lidská postava vedle četných představitelů některých druhů z živé přírody. Několik knižních značek je řešeno i formou zátiší nebo květinových motivů. S grafickým ryteckým nářadím jsou vytvořeny exlibrisy pro kolegy grafiky. Tak jako v dřevorytu našel Peteris Upitis svoji životní grafickou techniku, můžeme říci, že v exlibrisu našla uplatnění jeho bujná fantazie a tvůrčí invence. Také jeho výstavní činnost byla exlibrisovou tvorbou značně ovlivněna. Byla to řada výstav v Sovětském svazu i zahraniční výstavy jako bienale v Malborku, mezinárodní knižní výstava v Lipsku, výstavy uspořádané při kongresech mezinárodní exlibristické federace. Jeho knižní značky byly součástí sovětské expozice na světových výstavách v kanadském Montrealu i japonské Ósace. O Upitisově postavení v exlibrisové tvorbě svědčí i udělení medaile I. stupně na bienale exlibrisu pobaltských republik v roce 1977. Pro úplnost je třeba se zmínit i o Upitisově knižní ilustraci, která je pokračováním jeho volné i příležitostné grafiky. Je to například ilustrace knihy A. Austrina Puškan, Puškinův Měděný jezdec, J. Jauncudrabina S udicí a od téhož autora Tak vypadá svět. Více jak osmdesátiletý umělec je stále činný a jeho výtvarná díla doprovázejí denní život a vývoj událostí v jeho blízkosti. Je stále ve styku se svými přáteli, se svými žáky, kteří objektivně hodnotí jeho nová díla vycházející z bohaté tradice lidového umění a umocněna osobitým pojetím oslavují naši současnost.

Ing. JIŘÍ SOUKUP

PETERIS UPITIS

narozen 1899 v Čočuri u Rigy

Po maturitě v roce 1917 nastoupil vojenskou službu. V roce 1921 začal studovat na Akademii výtvarného umění v Rize, kde se po základním studiu věnoval leptu a litografii v ateliéru prof. Richarda Zariše. Od roku 1945 je členem Svazu výtvarných umělců a pracuje na Akademii výtvarných umění, kde byl v roce 1962 jmenován profesorem.

